

Motion till riksdagen 2021/22:4680

av **Gulan Avci m.fl. (L)**

med anledning av prop. 2021/22:217 Stärkt kontroll och kvalitet i folkbokföringen

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om reformering av systemet med samordningsnummer och identitetsnummer och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjligheten till undantag från kravet att lämna biometriska uppgifter ska regleras i lag och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om möjlighet till efterhandskontroll av vilka som varit folkbokförda på en viss fastighet eller lägenhet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om situationen för långvarigt hemlösa och andra i svår utsatthet och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

En fungerande folkbokföring är en förutsättning för en demokratisk välfärdsstat, där rättsstaten är stark och de sociala skyddsnäten används för sina syften. Dagens folkbokföring fungerar utmärkt för den som alltid vill göra rätt för sig och är van att ha kontakt med myndigheter. Men svagheter är desto större när det gäller att skydda systemet mot den som inte har ärliga syften.

I dag beräknas hundratusentals människor vara felaktigt folkbokförda. Givetvis finns det många fall som beror på missförstånd eller den mänskliga faktorn. Men den otillräckliga kontrollen används också i brottsliga syften. Avancerade upplägg med falsk folkbokföring är en del av den välfärdsbrottslighet som blivit en allt viktigare inkomstkälla för den organiserade brottsligheten. Målvaktsadresser förekommer där flera dussin personer är folkbokförda i samma lägenhet, t.ex. för bidragsfusk. Människor som för

länge sedan har lämnat landet kan fortsätta att vara folkbokförda och gentemot svenska myndigheter utge sig för att bo här.

Sanningen är att vi i dag inte vet hur många som egentligen bor i Sverige. Detta göder den organiserade brottsligheten men försvårar också viktiga samhällstjänster som dimensionering av skola och äldreomsorg. Behovet av reformer är akut.

I propositionen framläggs flera förslag som Liberalerna har arbetat för. Vi välkomnar t.ex. att det nu finns förslag på riksdagens bord om användning av biometriska uppgifter för att kontrollera identiteten på den som vill folkbokföra sig i Sverige. Likaså är det positivt att Skatteverket ges befogenhet att genomföra kontrollbesök utan föregående underrättelse.

Samtidigt finns det flera brister i propositionen som behöver uppmärksammas. Till att börja med är det allvarsamt att reformeringen av systemet med samordningsnummer och identitetsnummer inte tas upp. I stället skjuter regeringen den frågan på framtiden, trots att bristen på kontroll av samordningsnummer visat sig vara ett avgörande problem. I januari 2022 tog Skatteverket det unika beslutet att vilandeförklara över 600 000 samordningsnummer som inte borde ha varit aktiva. Cirka 16 000 samordningsnummer bedömdes vara rena dubletter, dvs. att en och samma person skaffat sig flera olika samordningsnummer och därmed skapat sig en grund för att framträda inför myndigheterna under skilda identiteter. Samtidigt som dagens system således visat sig ohållbart är väntetiderna oacceptabelt långa för personer som faktiskt är i behov av ett samordningsnummer, t.ex. de ukrainska flyktingar som möts av beskedet att det kan dröja upp till 16 veckor innan ett samordningsnummer utfärdas. Dagens system med samordningsnummer måste reformeras i grunden och lagförslag i denna del behöver snarast komma på riksdagens bord.

Likaså underlåter regeringen att ta tag i frågan om en ny folkräkning. För att återställa trovärdigheten i folkbokföringen behövs det en samlad avstämning mot faktiska förhållanden, och inte bara mot registerdata. Ett första steg bör ske i de bostadsområden där indikationerna är som starkast på att det finns systematiska svagheter i folkbokföringen.

Liberalerna delar inte regeringens bedömning att möjligheten till undantag från kravet att lämna biometriska uppgifter ska regleras i förordning eller föreskrifter i stället för i lag. Propositionen lämnar öppet för myndigheter att själva avgöra i vilka situationer som t.ex. personer ska befrias från kravet att låta fotografera sig. Att först införa ett generellt lagkrav om biometriska uppgifter, och sedan be att regeringen och ansvarig myndighet får ett fribrev att införa undantag, är inte trovärdigt. För transparensens och förutsägbarhetens skull bör skälen för undantag regleras i lag. Det hindrar inte att rena genomförandebestämmelser kan regleras i annan författning.

När det gäller problemet med att personer felaktigt folkbokför sig på annans fastighet eller lägenhet är regeringens förslag långt ifrån tillräckliga. Det införs visserligen en möjlighet att snabbare korrigerar felaktigheten när den upptäcks. Däremot ges det inga möjligheter att i efterhand kontrollera om samma fastighet eller lägenhet tidigare missbrukats för samma syfte. Detta beror på att det i folkbokföringssystemet inte ges utrymme för att i efterhand kontrollera vilka som varit folkbokförda på en viss fastighet eller lägenhet. Det är möjligt att göra historiska sökningar på vilka adresser en viss individ varit folkbokförd på, men inte vilka som varit bokförda på en viss adress.

Detta är en uppenbar brist. Till att börja med är det omöjligt för någon att i efterhand kontrollera om den egna adressen felaktigt utnyttjats av andra, med det integritetsintrång och personliga obehag som detta medför. Vidare innebär det att den som organiserar en

målvaktsadress, som kanske utnyttjas av dussintals personer, vid en misstanke om att verksamheten är på väg att avslöjas enkelt kan sopa igen spåren efter sig. Det enda som behövs är ju att individerna flyttar över sin folkbokföring till en annan adress. Det krävs därför ett fortsatt arbete för att öka möjligheten till historiska sökningar i folkbokföringen för att öka transparensen och motverka kriminella upplägg.

Vad gäller att avskaffa möjligheten att bli folkbokförd utan känd hemvist har Liberalerna i och för sig förståelse för förslaget, eftersom det med fog kan antas att dagens system medför alltför stora svagheter. Samtidigt vill Liberalerna peka på riskerna för att de allra mest utsatta människorna i samhället påverkas negativt av en reform. Många människor som lever ett kringflackande liv i långvarig hemlöshet kan av olika skäl vara ytterst misstänksamma mot alla kontakter med myndigheter. Det medför att det byråkratiska underlag som ligger till grund för en folkbokföring helt enkelt är omöjligt att få fram. När folkbokföring utan känd hemvist avskaffas innebär det att personerna i fråga i stället registreras som försvunna och avförs ur folkbokföringen. Lagändringen bör noggrant följas upp så att den inte blir ett byråkratiskt hinder för att underlätta de allra mest utsattas väg tillbaka till ett värdigare liv.

Gulan Avcı (L)

Mats Persson (L)

Lina Nordquist (L)

Christer Nylander (L)

Allan Widman (L)